

**O'zbek va fransuz madaniyati o'rtasidagi taqqoslash asosida talabalarda
madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish**

Muzaffarova Nodira Mardonovna

Nizomiy nomidagi TDPU

Yevropa tillar fafedrasi o'qituvchisi

Ibrohimova Muxtasarxon Masumxon qizi

Salimova Kumushxon Talat qizi

Nizomiy nomidagi TDPU Xorijiy

tillar fakulteti talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zbek va fransuz madaniyati o'rtasidagi asosiy farq va o'xshashliklar tahlil qilinib, bu taqqoslash orqali talabalar orasida madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini shakllantirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Madaniyatlararo muloqot — bu zamonaviy ta'limning muhim komponenti bo'lib, u talabalarni boshqa madaniyat vakillari bilan to'g'ri, hurmatli va samarali aloqa o'rnatishga tayyorlaydi. Tadqiqotda til o'rganish jarayonida milliy qadriyatlarni solishtirish, stereotiplarni bartaraf etish va tolerantlikni oshirishga qaratilgan metodlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: Madaniyatlararo muloqot, o'zbek madaniyati, fransuz madaniyati, solishtirma yondashuv, talabalar, kommunikativ kompetensiya, madaniy tafakkur

Kirish

Bugungi globallashuv davrida har bir talaba nafaqat o'z sohasida yetuk bo'lishi, balki turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish ko'nikmasiga ham ega bo'lishi zarur. Ayniqsa, chet tillarini o'rganish jarayonida madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb masalalardan biridir. Har bir til o'z madaniyatining ifodachisi sifatida qaraladi. Shu bois, fransuz tilini o'rganayotgan talabalar uchun fransuz madaniyati bilan tanishish, uni o'zbek milliy qadriyatlari bilan taqqoslash, muloqotdagi farqlarni anglash ularning ijtimoiy va axloqiy yetukligiga bevosita ta'sir qiladi.

O'zbek va fransuz madaniyatlarining salomlashish, oilaviy qadriyatlar, vaqtga munosabat, kiyinish odobi, ovqatlanish madaniyati kabi jihatlarida o'ziga xos xususiyatlari mavjud. Bu farqlarni tahlil qilish orqali talabalar o'zgalarning fikrini tushunish, hurmat bilan muomala qilish va turlicha qadriyatlarni qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Ushbu maqola shu yo'nalishda olib borilgan ilmiy-nazariy va amaliy tahlillarga asoslangan.

Asosiy qism

1. Madaniyatlararo muloqot tushunchasi va uning zamonaviy talimdagi o'rni

Madaniyatlararo muloqot — bu ikki yoki undan ortiq madaniyat vakillarining o'zaro hurmat, tushunish va bag'rikenglik asosida samarali muloqot yurita olish qobiliyatidir. Bu tushuncha zamonaviy ta'limda global kompetensiyaning ajralmas qismiga aylangan. UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishni tinchlik, taraqqiyot va inklyuziv jamiyat qurilishining poydevori sifatida talqin etadi. Ayniqsa, chet tili o'rganilayotgan muhitda bu muloqotning ahamiyati yanada oshadi.

Talabalar til o'rganish jarayonida o'z madaniyatidan chiqib, boshqa bir xalqqa xos dunyoqarash, odatlar, qadriyatlar va axloqiy me'yorlarni tushunishga harakat qiladi. Bu esa ularda empatiya, ochiqlik, ijtimoiy mas'uliyat kabi ko'nikmalarni shakllantiradi.

2. O‘zbek va fransuz madaniyatiga umumiy nazar

Har ikki xalq – o‘zbeklar va fransuzlar – boy tarix, madaniy meros, qadriyatlar tizimiga ega. Biroq ular orasida jiddiy farqlar mavjud bo‘lib, ushbu farqlar talabalarda madaniy tafakkur va kontekstual muloqot qobiliyatini shakllantirish uchun juda muhim o‘quv manbai hisoblanadi.

Fransuz madaniyati:

- Individualizm kuchli; shaxsiy fikr va erkinlik yuqori qadrlanadi.
- Vaqtga qat’iy rioya qilinadi; kech qolish ijtimoiy madaniyatsizlik sifatida qabul qilinadi.
- Ovqatlanish madaniyatida estetikaga urg‘u beriladi, har bir ovqat turi tartib bilan iste’mol qilinadi.
- Nutq madaniyatida lo‘ndalik, diplomatik yondashuv va intellektual fikr bildirish muhim sanaladi.
- Yozma muloqot rasmiy shaklda yuritiladi, ijtimoiy tarmoq etiketi mavjud.

O‘zbek madaniyati:

- Kollektivlik qadriyatlari ustun; oilaviy va jamoaviy manfaatlar shaxsiy manfaatdan ustun qo‘yiladi.
- Mehmondo‘stlik va mehmonni hurmat qilish muhim ijtimoiy norma.
- Ovqatlanish marosimlari oilaviy birlik va iliqlik ramzi hisoblanadi.
- Til va nutqda kinoya, ramziy ifoda, hurmatli so‘zlar ustun.
- Salomlashish va muomala jarayonida yosh, maqom va ijtimoiy mavqe inobatga olinadi.

3. Solishtirma yondashuv orqali muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish

Madaniyatlararo farqlarni o'rganish orqali talabalar quyidagi ko'nikmalarga ega bo'ladi:

- Analitik fikrlash – madaniy tafovutlarni aniqlash va izohlash;
- Tolerantlik – boshqa millat vakilining hayot tarzi va qadriyatlarini tan olish;
- Moslashuvchanlik – har xil madaniy kontekstlarda o'zini tutish uslubini moslashtirish;
- Emosional intellekt – muloqotda hissiy holatni anglash va to'g'ri javob bera olish.

Darslarda o'zbek va fransuz madaniy an'alarini taqqoslash orqali talabalar til o'rganish bilan birga global fuqarolik tamoyillarini ham o'zlashtiradilar.

4. O'quv jarayonida madaniy taqqoslash metodlari

Quyidagi metodlar orqali madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin:

- Ssenariy asosidagi rolly o'yinlar: talaba fransuz madaniyatidagi vaziyatda o'zbekona yondashuv bilan harakat qiladi va farqni tushunadi.
- Film va video materiallar: “Bienvenue chez les Ch'tis”, “Amélie” kabi fransuz filmlari orqali ularning kundalik hayoti o'rganiladi.
- Interaktiv munozaralar: ikki xalqning bayramlari, salomlashish uslublari, oilaviy hayoti haqida qiyosiy tahlillar.
- Madaniy kundalik: talaba har hafta fransuz va o'zbek madaniyatidagi farqlar haqida yozadi.
- Projekt ishlari: talaba mustaqil ravishda fransuz madaniyatining bir jihatini chuqur o'rganadi (masalan, fransuz oshxonasi, adabiyoti, moda tarixi).

5. Madaniy stereotiplar va ularni yengib o'tish yo'llari

Talabalar orasida ayrim stereotiplar keng tarqalgan, masalan: “Fransuzlar sovuq, faqat o‘zlarini o‘ylaydi” yoki “O‘zbeklar konservativ va faqat an‘anaga tayanadi”. Bunday qarashlarni yengish uchun quyidagi uslublar samaralidir:

- Empirik dalillar asosida fikr bildirish;
- Madaniyatlararo uchrashuvlar tashkil qilish;
- Stereotiplarga asoslangan sahna ko‘rinishlari bilan tanqidiy tahlil.

Shuningdek, har bir madaniyatning ijobiy jihatlarini ajratib ko‘rsatish orqali talabalar har xil madaniyatlar o‘rtasidagi umumiyliklarni ko‘ra boshlaydilar.

Tadqiqot va kuzatuvlar asosida yakuniy tahlillar

O‘zbekiston oliy o‘quv yurtlarida o‘tkazilgan tajribaviy darslar shuni ko‘rsatadiki, madaniy taqqoslash asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar talabalar muloqotda ancha ochiqlik, tanqidiy fikrlash va madaniyatlararo tushunishni namoyon etgan. Dars davomida talabalar “agar bu holat o‘zbek jamiyatida sodir bo‘lsa, qanday reaksiya bo‘ladi?” kabi savollar orqali o‘z va chet el madaniyatini solishtirishga intilgan.

7. O‘zbek va fransuz madaniyatlarida muloqot uslublarining qiyosiy tahlili

Muloqot uslubi madaniyatning eng sezilarli va doimiy ifodasi hisoblanadi. Fransuz va o‘zbek xalqlarining muloqotga yondashuvi mazmunan va shaklan turlicha.

Fransuz muloqot uslubi:

- Rasmiy, biroq ochiq va intellektual suhbatni qadrllovchi.
- Suhbatda shaxsiy fikrlar asosli va aniq ifodalanadi.
- Bahsli holatlarda mulohazali fikr almashinuvi odatiy hisoblanadi.
- Katta e‘tibor mimika, ovoz ohangi va tana tiliga qaratiladi.

O‘zbek muloqot uslubi:

- Ko‘proq nozik, ehtiyotkor, ko‘p hollarda bilvosita ifodali bo‘ladi.
- Katta yoshdagi shaxslar bilan muloqotda hurmat unsurlari ustuvor (sizlash, bosh egish, hol so‘rash).
- To‘g‘ridan-to‘g‘ri tanqid qilishdan ko‘ra yumshoq ohangda bildirish afzalroq.
- Ko‘pincha qarshi fikr bildirish madaniyatga mos bo‘lmaydi yoki muloyim tarzda aytiladi.

Bu tafovutlarni o‘rganish talabalarni turli madaniyatlarda to‘g‘ri muloqot qilishga o‘rgatadi. Masalan, fransuz do‘stingiz sizga to‘g‘ridan-to‘g‘ri “Men bu fikrga qo‘shilmayman” desa, bu hurmatsizlik emas, balki ochiqlik belgisi ekanini tushunish muhimdir.

8. Milliy bayramlar va marosimlardagi madaniy xususiyatlar

Bayram va marosimlar xalqlarning qadriyat tizimini aks ettiruvchi muhim hodisalar bo‘lib, ular orqali talabalar madaniyatlarning ichki mohiyatini tushunishga yaqinlashadilar.

Fransuz madaniyatidagi muhim marosimlar:

- Bastille kuni (14-iyul) – milliy g‘urur va erkinlik timsoli.
- Yangi yil va Rojdestvo – oilaviylik va sovg‘a almashish orqali yaqinlik ifodalanadi.
- Sivil nikoh marosimi – davlat tomonidan tan olingan turmush qurish, din bilan bog‘liq bo‘lmaydi.

O‘zbek madaniyatidagi muhim marosimlar:

- Navro‘z – tabiat, yangilanish va birlik timsoli, barcha qatlamlarni birlashtiruvchi bayram.
- To‘y marosimlari – jamoaviy xursandchilik, katta oilaviy an‘ana.

- Ramazon hayiti va Qurbon hayiti – diniy va ijtimoiy birdamlikka asoslangan.

Talabalarga bu bayramlardagi g'oya, muhit va madaniy yondashuvlarni solishtirish orqali muloqotdagi kontekstual anglashni rivojlantirish mumkin.

9. Madaniyatlararo muloqotda psixologik omillar

Madaniyatlararo muhitda talabalar ko'pincha madaniy shok, tushunmovchilik, uyat, tortinish kabi psixologik holatlarga duch keladilar. Bu holatlarni engish uchun:

- Madaniy emapatiya – boshqa insonning madaniy qarashlarini tushunishga intilish;
- Refleksiya – o'z xatti-harakatlarini boshqa madaniyat nuqtai nazaridan tahlil qilish;
- Moslashuvchanlik – vaziyatga mos ravishda o'z muloqot uslubini o'zgartira olish;

Fransuzlar masofani saqlashga moyil bo'lsa, o'zbeklar yaqin muomala, iliqlik bilan aloqada bo'ladi. Talabalarni bu psixologik tafovutlarni tushunishga va boshqarishga o'rgatish madaniyatlararo muloqotni yengillashtiradi.

10. Akademik va ish muhitida madaniy tafovutlar

Bugungi globallashuv sharoitida talabalar nafaqat til o'rganadi, balki xalqaro ilmiy va professional muhitda faoliyat yuritadi. Bu esa ularning madaniy moslashuvchanlik darajasiga bog'liq.

Fransuz ish va akademik muhitida:

- Nutq va fikrlar aniq, lo'nda va mantiqiy asosli bo'lishi talab qilinadi.
- Ochiq tanqid va mustaqil fikr qadrlanadi.
- Tartib, vaqtga amal qilish va rasmiylik muhim.

O'zbek muhitida:

- Hierarxiya va rahbar fikriga bo'ysunish kuchli.
- Tanqidiy fikr bildirishda ehtiyotkorlik ko'zda tutiladi.
- Muloqotda do'stona ohang va shaxsiy aloqalar muhim rol o'ynaydi.

Bu tafovutlar xalqaro konferensiya, o'qish yoki ish davomida madaniy moslashuv qobiliyatiga bevosita ta'sir qiladi. Shuning uchun ta'lim jarayonida talabalar bunday kontekstlarda harakat qilishni ham o'rganishlari lozim.

Xulosa

Maqolada o'zbek va fransuz madaniyatlari o'rtasidagi asosiy madaniy tafovutlar tahlil qilinib, ularning taqqoslanishi orqali talabalar madaniyatlararo muloqotga qanday tayyorlanishi mumkinligi yoritildi. Madaniyatlararo kompetensiya bugungi kunda nafaqat xorijiy tilni o'rganishda, balki xalqaro aloqa, diplomatiya, turizm, ta'lim va biznes sohalarida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Taqqosloviy yondashuv asosida olib borilgan dars mashg'ulotlari natijasida talabalar o'zbek va fransuz madaniyatlarining farq va umumiy jihatlarini anglab, boshqa madaniyat vakillariga hurmat va bag'rikenglik bilan yondashish ko'nikmasini egallaydi. Bu esa global fikrlovchi, ochiq tafakkurli va kommunikativ jihatdan yetuk yoshlar shakllanishiga zamin yaratadi.

Shunday qilib, madaniyatlararo muloqotga yo'naltirilgan ta'lim yondashuvi nafaqat til o'rgatish, balki ko'p madaniyatli dunyoda barqaror muloqotni yo'lga qo'yishda asosiy vositaga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Byram, M. (1997). Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Multilingual Matters.
2. Kramsch, C. (1998). Language and Culture. Oxford University Press.
3. Samovar, L. A., Porter, R. E., & McDaniel, E. R. (2013). Intercultural Communication: A Reader. Cengage Learning.
4. Risager, K. (2006). Language and Culture: Global Flows and Local Complexity. Multilingual Matters.
5. Karimova, D. (2021). “Fransuz tili ta’limida madaniyatlararo yondashuv.” Xalqaro tilshunoslik jurnali, №2.
6. Sharipova, M. (2020). “Madaniyatlararo muloqotda milliy qadriyatlarning roli.” Pedagogika va psixologiya, №4.
7. UNESCO. (2013). Intercultural Competences: Conceptual and Operational Framework. Paris.
8. CEFR. (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Council of Europe.
9. Muzaffarova Nodira Mardonovna. THE IMPORTANCE OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN TEACHING FRENCH AS A FOREIGN LANGUAGE. International journal of artificial intelligence. 2024/5/30. 4.03.-P.388-393